

Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016: Rhan 1 – Adran 6

Y Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd
Ecosystemau

Adroddiad a Chynllun Bioamrywiaeth

Tachwedd 2022

Mae'r ddogfen yma ar gael yn Saesneg
This document is also available in English

Awdur(on):

Tim Christensen
Rheolwr yr Amgylchedd a Newid Hinsawdd

Paratowyd gan:
Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru
Ffordd Salesbury
Parc Busnes Llanelwy
Llanelwy
Sir Ddinbych
LL17 0JJ

Gwasanaeth Tân ac Achub
Fire and Rescue Service

Cynnwys

Tudalen

Contents

1.0	Cefndir.....	1
2.0	Cyflwyniad a Chyd-destun	4
3.0	Camau a Gymerwyd.....	5
4.0	Uchafbwyntiau, Prif Ganlyniadau a phroblemau	9
4.1	Prosiectau Bioamrywiaeth (Astudiaethau Achos)	9
5.0	Cynllun Gweithredu.....	11
5.1	Amcan 1 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru	11
5.2	Amcan 2 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru	11
5.3	Amcan 3 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru	12
5.4	Amcan 4 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru	14
5.5	Amcan 5 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru	15
5.6	Amcan 6 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru	16

Tablau

Tudalen

Tabl 1:	Mathau o Safleoedd a Lleoliadau	7
---------	---------------------------------------	---

1.0 CEFNDIR

- 1.0.1 Bioamrywiaeth (neu amrywiaeth fiolegol) yw'r amrywiaeth o fywyd sydd i'w gael ar y ddaear. Mae'n cynnwys pob rhywogaeth o blanhigion ac anifeiliaid, eu helaethrwydd a'u hamrywiaeth genedig; mae'n sail i'n bywydau a'n bywoliaeth ac yn cefnogi gweithrediad a chydnerthedd ecosystemau mewn cefnforoedd, gwlyptiroedd, llynnoedd, afonydd, mynyddoedd, coedwigoedd a thirweddau amaethyddol. Mae ein heconomi, ein hiechyd a'n lles yn dibynnu ar ecosystemau iach a chydnerth, sy'n darparu bwyd, dŵr glân ac aer, deunyddiau crai ac ynni i ni ac sy'n ein hamddiffyn rhag peryglon, fel llifogydd a newid yn yr hinsawdd. Mae'n hanfodol cysylltu pobl â byd natur a'r cyfraniad mae ei fywyd gwyllt a'i gynefinoedd yn ei wneud tuag at lesiant, ymdeimlad o le a hunaniaeth ddiwylliannol cymdeithas.
- 1.0.2 Cydnabyddir yn eang bod bioamrywiaeth dan bwysau o amrywiaeth o ddylanwadau a bod cynefinoedd a rhywogaethau yn parhau i ddirywio. Mae'n hanfodol felly ein bod yn cynnal ac yn gwella ein bioamrywiaeth i sicrhau ei bod yn parhau'n iach, yn gydnerth ac yn gallu addasu i newid. Mae effaith newid hinsawdd ar fioamrywiaeth dros y degawdau nesaf yn debygol o fod yn sylweddol, gan gynnwys colli mwy o gynefinoedd a chynnydd posib mewn rhywogaethau goresgynnol.
- 1.0.3 Mae rheoli bioamrywiaeth o fewn Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn rhan annatod o wella ei berfformiad amgylcheddol cyffredinol ac mae'r Gwasanaeth eisoes wedi mynd i'r afael â materion bioamrywiaeth ar ei ystâd drwy ei Gynllun Gweithredu Datblygu Cynaliadwy, a oedd yn cwmpasu'r cyfnod 1 Ebrill 2007 i 31 Mawrth 2020. Roedd y Ddyletswydd Bioamrywiaeth drwy'r Ddeddf Amgylchedd Naturiol a Chymunedau Gwledig (NERC) 2006 yn gofyn i bob awdurdod cyhoeddus, gan gynnwys y Gwasanaethau Tân, roi sylw i warchod bioamrywiaeth wrth gyflawni eu swyddogaethau. Mae'r maes pwnc hwn bellach yn adroddadwy o dan ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, Rhan 1, Adran 6 – Y Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau.
- 1.0.4 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn cydnabod y pwysigrwydd mae Llywodraeth Cymru yn ei roi i natur a'i bioamrywiaeth; ynghyd â chwe nod arall ar gyfer Cymru gynaliadwy. Mae'r Ddeddf yn rhoi nod Cymru Gydnerth ar waith (cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau gweithredol iach sy'n cefnogi cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol a'r gallu i addasu i newid).
-

- 1.0.5 Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn ymgorffori egwyddorion Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Amrywiaeth Fiolegol yn y gyfraith drwy fabwysiadu ymagwedd ecosystemau at y modd y mae Cymru'n rheoli ei hadnoddau naturiol yn y dyfodol. Mae'r Ddeddf yn cyflwyno bioamrywiaeth a chydnerthedd gwell o ddyletswydd ecosystemau (dyletswydd adran 6) ar gyfer awdurdodau cyhoeddus (mae hyn yn cynnwys y Gwasanaethau Tân) wrth arfer y swyddogaethau mewn perthynas â Chymru. Mae dyletswydd adran 6 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau 'geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth i'r graddau y mae hynny'n cyd-fynd ag arfer eu swyddogaethau'n briodol ac wrth wneud hynny hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau'.
- 1.0.6 Er mwyn cydymffurfio â dyletswydd adran 6 dylai awdurdodau cyhoeddus ymgorffori ystyriaethau bioamrywiaeth ac ecosystemau yn eu meddylfryd a'u gwaith cynllunio busnes cynnar, gan gynnwys unrhyw bolisiâu, cynlluniau, rhaglenni a phrosiectau, yn ogystal â'u gweithgareddau o ddydd i ddydd.
- 1.0.7 O dan y Ddeddf, rhaid i bob awdurdod cyhoeddus, cyn diwedd 2019 a chyn diwedd pob trydedd flwyddyn ar ôl 2019, gyhoeddi adroddiad ar yr hyn y maent wedi'i wneud i gydymffurfio â dyletswydd adran 6. Ni ddylai'r adroddiad fod yn feichus, a dylai fod yn gymesur â maint a math y sefydliad, o ran y camau ar gyfer bioamrywiaeth y gallent eu cyflawni. Cyhoeddodd Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru ei Adroddiad Bioamrywiaeth a'i Gynllun Gweithredu cyntaf ym mis Tachwedd 2019.
- 1.0.8 Er bod safleoedd a rhywogaethau gwarchoddedig yn bwysig, mae dyletswydd adran 6 yn ymwneud â chymryd camau i ddiogelu natur yn ein trefi, ein dinasoedd, ein mannau cyhoeddus a'n tirwedd ehangach, drwy weithredu'n ymarferol ar lawr gwlad, ac yn y ffordd y caiff yr holl swyddogaethau cyhoeddus eu cyflawni. Nid y mentrau tiroedd mawr yn unig sy'n bwysig, ond hefyd y camau gweithredu llai, bob dydd, ar raddfa leol a all wneud gwahaniaeth ac sy'n gallu cyfrannu at helpu bioamrywiaeth.
- 1.0.9 Yn ogystal â'r ddeddfwriaeth, mae Llywodraeth Cymru wedi cynhyrchu Cynllun Adfer Natur, sy'n cynnwys y strategaeth ar gyfer Natur a'r ymrwymiad i fioamrywiaeth yng Nghymru, y materion yr oedd angen ymdrin â nhw a'r amcanion i'w gweithredu; Cynllun Gweithredu i gyflawni'r amcanion i wrthdroi dirywiad bioamrywiaeth; a strwythur llywodraethu, rolau a chyfrifoldebau pawb sy'n ymwneud â chyflawni camau gweithredu ar fioamrywiaeth yng Nghymru.
-

1.0.10 Drwy'r Cynllun Gweithredu Adfer Natur, mae nifer o amcanion wedi'u nodi i fynd i'r afael â materion sy'n achosi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth, ac i gefnogi adferiad:

Amcan 1: Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth i ymgorffori bioamrywiaeth drwy gydol y broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel.

Amcan 2: Diogelu'r rhywogaethau a'r cynefinoedd pwysicaf a gwella'r modd y cânt eu rheoli.

Amcan 3: Cynyddu cydnerthedd ein hamgylchedd naturiol drwy adfer cynefinoedd sydd wedi dirywio a chreu cynefinoedd.

Amcan 4: Mynd i'r afael â'r prif bethau sy'n rhoi pwysau ar rywogaethau a chynefinoedd.

Amcan 5: Gwella tystiolaeth, dealltwriaeth a monitro.

Amcan 6: Rhoi fframwaith llywodraethu ar waith a chefnogi'r gwaith o'i gyflawni.

1.0.11 Mae Llywodraeth Cymru wedi llunio Canllawiau Adrodd ar gyfer dyletswydd adran 6, a defnyddiwyd y ddogfen hon i ffurfio'r adroddiad hwn.

2.0 CYFLWYNIAD A CHYD-DESTUN

- 2.0.1 Mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn darparu gwasanaethau gwarchod ac atal tân i tua 687,000 o bobl dros ardal ddaearyddol o 2,400 milltir sgwâr, yn ogystal â channoedd o filoedd o dwristiaid ac ymwelwyr sy'n dod i Ogledd Cymru bob blwyddyn. Mae tua 328,742 o eiddo domestig a 33,820 o eiddo annomestig o dan warchodaeth Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru ac mae'r Gwasanaeth yn cyflogi bron i 1,000 o staff mewn rolau gweithredol a chefnogol.
- 2.0.2 Mae'r Gwasanaeth yn gofalu am dair ardal ddaearyddol, sef ardaloedd Gwynedd a Môn, Conwy a Sir Ddinbych, Wrecsam a Sir y Fflint. Mae ganddo ystâd o 47 o adeiladau, yn amrywio o orsafoedd tân amser llawn, criw dydd, wrth gefn a gorsafoedd tân yn y gymuned, swyddfeydd gweinyddol, gweithdy garej i adeiladau sy'n cael eu rhannu gyda Heddlu Gogledd Cymru ac Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwlans Cymru. Mae gan bob ardal swyddfa diogelwch cymunedol a rheolwr diogelwch cymunedol dynodedig. Bob blwyddyn, mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn mynychu tua 1,879 o danau, 958 o Ddigwyddiadau Gwasanaeth Arbennig, a thua 2,517 o alwadau diangen o wahanol fathau bob blwyddyn.
- 2.0.3 Mae ganddo fflyd fawr gan gynnwys 54 o beiriannau tân, un uned meistroli digwyddiadau a 31 o gerbydau 'arbennig' – fel cerbydau arbenigol a chlodwyr ewyn; mae tri pheiriant ag ysgol ac esgynlawr, offer pŵer cludadwy, offer codi a winsio ac offer arbenigol eraill i'n galluogi i ymateb i nifer o wahanol fathau o ddigwyddiadau.
- 2.0.4 Mae'r Gwasanaeth yn gwneud gwaith helaeth gydag ysgolion, busnesau a chymunedau lleol i hyrwyddo diogelwch ac atal tân. Mae'r potensial am niwed difrifol i'n hamgylchedd, yn aml mewn ardaloedd sensitif, gan effaith tanau cefn gwlad yn bryder difrifol. Mae effaith cynnau tân bwriadol yn tanseilio hyder cymdeithasol ac economaidd ac yn tynnu adnoddau y gellid eu defnyddio'n fwy effeithiol mewn manau eraill.
-

- 2.0.5 Yn ogystal â'r ymateb Gweithredol i fynychu tanau neu ddigwyddiadau mewn ardaloedd lle gallai bioamrywiaeth gael ei heffeithio ganddyn nhw, mae Tîm Lleihau Llosgi Coed (partneriaeth rhwng y Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru a Heddlu Gogledd Cymru) yn helpu i fynd i'r afael â'r broblem o danau sy'n cael eu cynnau'n fwriadol fel nad yw pobl, cymunedau, busnesau, yr amgylchedd na threftadaeth yr ardal yn cael eu rhoi mewn perygl. Nod y Tîm yw lleihau nifer y tanau cefn gwlad sy'n cael eu cynnau'n fwriadol; newid agwedd y gymuned tuag at danau sy'n cael eu cynnau'n fwriadol; defnyddio dull partneriaeth aml-asiantaeth o fynd i'r afael â'r broblem hon; sicrhau bod neges gyson yn cael ei chyflwyno i gymunedau ar danau cefn gwlad a chefnogi'r gwaith o gyflwyno gweithgareddau dargyfeiriol ar gyfer oedolion a phobl ifanc, atal troseddwy'r posib ac ymyrryd yn gynnwys pan fydd ymddygiad gwrthgymdeithasol yn dechrau.
- 2.0.6 Felly, gellir ystyried Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn Sefydliad Grŵp 2 yng nghanllawiau'r adran 6 mewn perthynas â'r disgrifiad o sefydliad cymharol â bioamrywiaeth. Hynny yw, mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn sefydliad sydd (1) yn berchen ar, yn meddiannu neu'n rheoli tir yn eu safle eu hunain a (2) mae eu swyddogaethau'n gysylltiedig â bioamrywiaeth a/neu reoli tir neu sy'n gallu dylanwadu ar y rhai sy'n berchen ar dir neu'n eu rheoli.
- 2.0.7 Mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn ddarostyngedig i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a chynhyrchu cynlluniau llesiant ac mae'n aelod o Fyrddau Gwasanaeth Cyhoeddus Gwynedd a Môn, Conwy a Sir Ddinbych a Sir y Fflint mewn perthynas â bioamrywiaeth, newid hinsawdd a gweithgoreu ar yr agenda amgylcheddol.

3.0 CAMAU A GYMERWYD

- 3.0.1 Mae'r Adran Rheoli Cyfleusterau yn gyfrifol am gyflawni prosiectau bioamrywiaeth a'r contract cynnal a chadw tir yn safle'r Gwasanaeth, yn dilyn cymeradwyaeth gan y Prif Swyddog Tân Cynorthwyol (Cyllid ac Adnoddau).
- 3.0.2 Daeth y cyn-gontract cynnal a chadw tir i ben ar 31 Mawrth 2020 ac wrth ddatblygu'r fanyleb ar gyfer y contract newydd (sydd bellach yn weithredol), mae camau gwella bioamrywiaeth i'w cymryd mewn safleoedd, wedi'u cynnwys.

3.0.3 Mae'r contract cynnal a chadw tir yn ymwneud â chyfundrefn lle mae'r holl ardaloedd glaswelltrog mewn safleoedd yn cael eu torri bob pythefnos rhwng Ebrill a Thachwedd bob blwyddyn; llwyni, gwrychoedd a choed yn cael eu tocio yn ôl y galw; chwynladdwyr yn cael eu defnyddio i reoli chwyn ar ardaloedd palmantog, cyrbau a gwaelod adeiladau; a manau caled (meysydd parcio, llwybrau ac ati) yn cael eu clirio o sbwriel ac unrhyw wastraff (glaswellt, dail, llwyni marw ac ati) yn cael ei dynnu oddi ar y safle. Mae rheoli rhywogaethau anffrodorol ymledol wedi'i gynnwys yn y contract cynnal a chadw tiroedd. Mae clymog Japan yn cael ei reoli'n llym mewn tri safle.

3.0.4 Yn ogystal â'r tri chynllun creu cynefinoedd a nodwyd yn 2019, mae'r Gwasanaeth wedi cynnal pedwar prosiect diogelu neu wella bioamrywiaeth o fewn y cyfnod adrodd presennol:

Prosiect 1: Dolgellau: Diwrnod gweithredu amgylcheddol

Prosiect 2: Mynyddoedd Llandysilio a Rhiwabon: Ymgyrch atal llosgi bwriadol a hydrohadu

Prosiect 3: Abergele, y Waun, Conwy, y Fflint, Harlech, Llanfairfechan, Prestatyn a Rhosneigr: Lleihau'r drefn torri gwair

Prosiect 4: Gorsaf Dân Harlech: Gosod bocys cyflym

Bydd y prosiectau hyn yn cael eu trafod isod yn yr astudiaethau achos.

3.0.5 Gellir grwpio ystâd y Gwasanaeth yn dri math o safle:

Grŵp 1: Tiroedd yn cynnwys arwynebau caled + ardaloedd glaswelltrog + llwyni, gwrychoedd, coed

Grŵp 2: Tiroedd yn cynnwys arwynebau caled + ardaloedd glaswelltrog

Grŵp 3: Tiroedd yn cynnwys arwynebau caled yn unig

Mae crynodeb o bob safle a'u lleoliadau daearyddol yn Nhabl 1: Mathau o safleoedd a lleoliadau.

Tabl 1: Mathau o safleoedd a lleoliadau

Ardal y Sir	Grŵp 1 Safleoedd gydag arwynebau caled + ardaloedd glaswelltog + llwyni, gwrychoedd, coed B = safle prosiect bioamrywiaeth JK = Rheoli clymog Japan	Grŵp 2 Safleoedd gydag arwynebau caled + ardaloedd glaswelltog	Grŵp 3 Safleoedd gydag arwynebau caled yn unig
Conwy	Gorsaf Dân (GD) Bae Colwyn GD Conwy GD Llanfairfechan GD Llanrwst Fflyd a Storfeydd TGCh – Uned 8	GD Abergele GD Cerrigydrudion	GD Llandudno GD Betws-y-coed
Sir Ddinbych	Cyfadeilad y Rhyl GD Corwen (JK) GD Rhuthun Pencadlys y Gwasanaeth Tân (B)	GD Llangollen GD Prestatyn GD Llanelwy	GD Dinbych
Fflint	GD Glannau Dyfrdwy	GD Bwcle GD y Fflint GD yr Wyddgrug	GD Treffynnon
Wrecsam	GD y Waun GD Wrecsam [Canolfan Adnoddau Ambiwllans a Gwasanaethau Tân Wrecsam] - tiroedd o dan reolaeth Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwllans Cymru	GD Tre Ioan	

Ynys Môn	GD Porthaethwy GD Rhosneigr	GD Caergybi GD Benllech GD Llangefni (JK)	GD Amlwch GD Biwmares
Gwynedd	GD Caernarfon GD Bangor GD Abersoch GD a Gorsaf yr Heddlu Nefyn (B) GD Pwllheli (JK) GD Porthmadog GD a Gorsaf yr Heddlu Tywyn (B)	GD Llanberis GD Dolgellau GD Y Bala GD Blaenau Ffestiniog GD Harlech	GD Aberdyfi GD y Bermo
Cyfanswm	21 (22 gan gynnwys Wrecsam)	17	8

4.0 UCHAFBWYNTIAU, PRIF GANLYNIADAU A PHROBLEMAU

4.0.1 Mae'r potensial i fynd i'r afael ag ystyriaethau bioamrywiaeth yn ystâd Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn uchel, gydag 83% o safleoedd ag ardaloedd o dirlunio meddal (ardaloedd glaswelltrog) a 46% o'r safleoedd hynny ag ardaloedd ychwanegol o fewn y tiroedd sy'n cynnwys llwyni, gwrychoedd neu goed; dim ond 17% o safleoedd sydd heb unrhyw lystyfiant.

4.0.2 Arsylwadau o ymweliadau blaenorol â safleoedd:

- Mae rhai ardaloedd glaswelltrog yn rhy fach i gynnal trefn 'dim torri o Ebrill i Awst'.
- Mae rhai gwrychoedd yn dod o dir cymdogion, ond yn rhan o berimedr safle Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru; lle mae bylchau yn y gwrych (atal coridorau bywyd gwyllt a rhyng-gysylltedd), gallai'r ardal ar lefel y ddaear ar ochr y Gwasanaeth fod yn rhai wyneb caled. Mae coed castanwydden yn dueddol o fod ar safleoedd â choed aeddfed. Yn ystod yr Hydref mae aelodau o'r cyhoedd yn dod i'r tir i gasglu concyrs. Mae'r safleoedd hyn eisoes yn galluogi ffordd i'r Gwasanaeth gyfrannu tuag at ymgysylltu â'r gymuned â natur. Gwelwyd yr ymddygiad yma yn ystod ymweliadau safle â gorsafoedd tân Porthmadog a Chonwy.

4.1 Prosiectau Bioamrywiaeth (Astudiaethau Achos)

Prosiect 1

4.1.1 Cymerodd Staff o'r Gwasanaeth ran mewn Diwrnod Gweithredu Amgylcheddol mewn partneriaeth ag Adra a Chyngor Gwynedd ym mis Medi 2021 yn Nolgellau, ym Mharc Cenedlaethol Eryri. Roedd hyn yn cynnwys cyfathrebu â'r cyhoedd am bwysigrwydd gwarchod yr amgylchedd yn lleol, a chael gwared ar sbwriel.

Prosiect 2

4.1.2 Cynhaliodd y Gwasanaeth ymgyrch atal llosgi bwriadol mewn partneriaeth â Chyfoeth Naturiol Cymru a Heddlu Gogledd Cymru ym mis Awst 2022 ym Mynyddoedd Llandysilio a Rhiwabon, yn dilyn tân gwyllt yn Llandysilio yn 2018 a orchuddiodd 250ha o fewn Safle Dynodedig o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SSSI). Ym mis Hydref 2021, yn dilyn y tân hwn, rhoddodd y Gwasanaeth gymorth logistaidd i Gyfoeth Naturiol Cymru i ymgymryd â chynllun hydrohadu yn ardal y tân.

- 4.1.3 Roedd yr ymgyrch atal llosgi bwriadol yn cynnwys ymgysylltu â'r cyhoedd ac addysg ar sut i osgoi gweithgareddau risg uchel fel taflu sigarêts a/neu ddefnyddiau gwydr a sut i ddefnyddio a gwaredu barbeciws.

Prosiect 3

- 4.1.4 Yn unol â Chontract Cynnal a Chadw Tiroedd a Gwell Bioamrywiaeth, a ddaeth i rym ym mis Ebrill 2020, mae'r drefn torri glaswellt wedi'i lleihau i'r Gwanwyn a'r Hydref yn unig yn Abergele, y Waun, Conwy, y Fflint, Harlech, Llanfairfechan, Prestatyn a Rhosneigr.
- 4.1.5 Y nod o wneud hyn ydy caniatáu twf cynefin ar gyfer peillwyr a phryfed sy'n llysysyddion.

Prosiect 4

- 4.1.6 Fel rhan o gynllun dymchwel tŵr hyfforddi a gosod un newydd yng Ngorsaf Dân Harlech, sydd o fewn Parc Cenedlaethol Eryri a SSSI Coed Llechwedd, mae'r Gwasanaeth wedi cytuno i osod bocs nythu teras adar to yn yr orsaf.

5.0 CYNLLUN GWEITHREDU

5.0.1 Mae'r canlynol yn rhoi gwybodaeth am ba gamau y mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn eu cymryd i gyrraedd amcanion Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru (NRAP), o ran rheoli eu tiroedd a chynnal a gwella bioamrywiaeth yn eu safleoedd.

5.1 Amcan 1 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru

“Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth i ymgorffori bioamrywiaeth drwy gydol y broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel.”

5.1.1 Mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru wedi ymrwymo i fynd i'r afael â bioamrywiaeth ar ei ystâd, ac ar hyn o bryd mae'n datblygu polisi i ddisodli'r Cynllun Gweithredu Datblygu Cynaliadwy (SDAP), a oedd yn cwmpasu'r cyfnod rhwng 1 Ebrill 2007 a 31 Mawrth 2020.

5.1.2 Darperir data, gwybodaeth ac adroddiadau sy'n ymwneud â meysydd pwnc sy'n ymwneud â bioamrywiaeth i Uwch Swyddogion a'r Awdurdod Tân, fel sy'n ofynnol neu yn ôl y gofyn .

5.1.3 Hyd yma, mae codi ymwybyddiaeth am faterion bioamrywiaeth wedi bod yn seiliedig ar safle'r prosiect yn bennaf, er enghraifft roedd prosiect bioamrywiaeth y Pencadlys Tân yn hysbysu staff o'r gwaith sy'n cael ei wneud a pham. Bu ymgysylltu da â'r cynllun, gyda staff yn tynnu lluniau rhywogaethau (gloÿnnod byw a phryfed eraill) ac yn rhoi adborth am unrhyw broblemau i'r Adran Cyfleusterau .

5.2 Amcan 2 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru

“Diogelu'r rhywogaethau a'r cynefinoedd pwysicaf a gwella'r modd y cânt eu rheoli.”

5.2.1 Nid oes gan y Gwasanaeth unrhyw safleoedd gwarchoddedig o fewn ei ystâd.

5.2.2 Mae'r Pencadlys Tân wedi'i leoli ar Barc Busnes Llanelwy, lle mae'r Fadfall Gribog Fwyaf yn byw, ac mae unrhyw waith sy'n tarfu ar y tir yn cymryd i ystyriaeth y gofynion deddfwriaethol sy'n ymwneud â'r madfallod dŵr hyn.

5.2.3 Lle cynhelir datblygiad adeiladu newydd neu waith adnewyddu mawr gan y Gwasanaeth, cynhelir ardystiad BREEAM ar gynlluniau lle bo'n ymarferol i wneud hynny. BREEAM yw'r dull sefydledig hiraf yn y byd o asesu, sgorio, ac ardystio cynaliadwyedd adeiladau. Dyma'r egwyddorion ar gyfer cynnal gwaith datblygu:

- Sicrhau, lle bo'n bosibl, bod unrhyw waith adeiladu yn digwydd ar safleoedd sy'n cael eu diffinio fel tir o werth ecolegol isel
- Gan sicrhau, lle bo'n bosibl, bod unrhyw waith datblygu'n gwarchod nodweddion ecolegol presennol rhag cael difrod sylweddol wrth ei baratoi neu ei gwblhau.
- Cydnabod ac annog camau a gymerwyd i wella gwerth ecolegol safleoedd datblygu o ganlyniad i'r datblygiad.

5.3 Amcan 3 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru

"Cynyddu cydnerthedd ein hamgylchedd naturiol drwy adfer cynefinoedd sydd wedi dirywio a chreu cynefinoedd."

5.3.1 Mae'r amcan hwn yn cael ei fodloni drwy weithredu'r Contract Cynnal a Chadw Tiroedd a Gwella Bioamrywiaeth, a ddechreuodd ar 1 Ebrill 2020.

5.3.2 Cafodd pob safle dan reolaeth y Gwasanaeth eu hasesu am eu gofynion cynnal a chadw tir a'u potensial i greu cynefinoedd, gyda chyfundrefn safle-benodol yn cael ei hysgrifennu ar gyfer pob safle, gan gynnwys cynlluniau safle a mesuriadau ardaloedd o lystyfiant.

5.3.3 Cyfeiriwch at Dabl 1 uchod: Mathau o safleoedd a lleoliadau Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru

5.3.4 Mae'r potensial i fynd i'r afael ag ystyriaethau bioamrywiaeth yn ystâd Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn uchel, gydag 83% o safleoedd yn meddu ar ardaloedd tirlunio meddal (ardaloedd glaswelltrog) a 46% o'r safleoedd hynny yn meddu ar ardaloedd ychwanegol o fewn y tiroedd sy'n cynnwys llwyni, gwrychoedd neu goed; dim ond 17% o safleoedd sydd heb unrhyw lystyfiant.

5.3.5 Dyma'r cyfundrefnau a gafodd eu rhoi ar waith o dan y Contract Cynnal a Chadw Tiroedd a Gwella Bioamrywiaeth:

Ardaloedd Glaswelltog

- 5.3.6 Oni bai bod angen cynnal yr ardal laswelltog fel nodwedd ffurfiol (h.y. o flaen y Pencadlys) neu fod arwynebedd y glaswellt yn rhy fach, mae'r drefn torri gwair wedi ei lleihau o bob pythefnos rhwng Ebrill ac Awst i un toriad yn y gwanwyn ac un yn yr hydref. Felly, mae hyn yn gadael i'r glaswellt dyfu rhwng Ebrill ac Awst bob blwyddyn i gynyddu'r cynefin sydd ar gael i beillwyr a rhywogaethau eraill.
- 5.3.7 Lle mae ardaloedd glaswelltog yn cael eu gadael i dyfu rhwng Ebrill ac Awst, bydd strïbed ar hyd ymyl y glaswellt wrth ymyl arwynebau caled yn cael eu torri'n rheolaidd, i ddangos ble mae'r ardal bioamrywiaeth, nodi bod yr ardal yn cael ei rheoli ac yn caniatáu unrhyw ystyriaethau iechyd a diogelwch i bersonél sy'n defnyddio'r safle.
- 5.3.8 Ar gyfer ardaloedd o laswellt sy'n rhy fach i'w gadael i dyfu, mae'r rhain wedi cael eu hasesu'n unigol am gynefinoedd amgen 'sy'n gyfeillgar i beillwyr', fel gwelyau blodau neu botiau.

Llwyni a Choed

- 5.3.9 Bydd yr holl goed yn cael eu cofnodi mewn Rhestr Coed (parhaus), gan nodi'r lleoliad, unrhyw orchmynion diogelu coed, rhywogaethau, oedran yn fras, cyflwr (iechyd y goeden ac asesiadau risg [risg i'r goeden o glefyd fel clefyd coed ynn a risg o'r goeden, fel tynnu canghennau marw a allai ddisgyn ar eiddo neu bobl]).
- 5.3.10 Lle bydd angen tynnu coed, bydd rhywogaethau brodorol addas yn cymryd eu lle.
- 5.3.11 Lle bydd coed wedi eu symud yn y gorffennol a bylchau yn y cynefin, lle bo'n ymarferol, bydd y bylchau hyn yn cael eu llenwi drwy blannu coed newydd.
- 5.3.12 Bydd gwrychoedd a llwyni'n cael eu tocio ar yr adeg briodol o'r flwyddyn a bydd ystyriaeth yn cael ei rhoi i rywogaethau a allai fod yn eu defnyddio, fel adar sy'n nythu.
- 5.3.13 Lle mae angen adnewyddu neu drwsio llwyni neu wrychoedd, bydd rhywogaethau blodeuol (fel y ddraenen wen) yn cael eu defnyddio fel stoc porthiant ar gyfer peillwyr.
- 5.3.14 Bydd pentyrrau o goed, a bocsys ystlumod, adar a phryfed yn cael eu gosod ar safleoedd lle bo hynny'n ymarferol.
-

Codi Ymwybyddiaeth am Fioamrywiaeth

- 5.3.15 Mae staff Gwasanaeth Tan ac Achub Gogledd Cymru wedi cael gwybod am y newid yn y drefn cynnal a chadw tiroedd a pham mae'n digwydd.
- 5.3.16 Mae byrddau esbonio cyhoeddus yn cael eu harddangos mewn safleoedd sy'n destun prosiect bioamrywiaeth penodol, yn amlinellu pa gamau bioamrywiaeth penodol sydd wedi eu cymryd a'r rhesymau dros wneud hynny. Yn lle mae prosiectau mwy arwyddocaol (e.e. yr ardd gefn ym Mhencadlys Llanelwy), bydd log ffotograffig yn dangos 'cyn' ac 'ar ôl' yn cael ei arddangos fel arfer.

5.4 Amcan 4 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru

“Mynd i'r afael â'r prif bethau sy'n rhoi pwysau ar rywogaethau a chynefinoedd.”

- 5.4.1 Mae Gwaith Rheoli Clymog Japan yn digwydd mewn 3 safle ac rydym yn monitro ei statws yn barhaus.
- 5.4.2 Cafodd asesiad risg i Goed Ynn y Gwasanaeth o'r clefyd coed ynn ei ohirio oherwydd y pandemig, a'r bwriad nawr yw ei gynnal erbyn diwedd 2023.
- 5.4.3 Lle mae gwaith plannu coed ychwanegol yn cael ei wneud, mae'r gwerth secwestru biogenig i ôl-troed carbon y Gwasanaeth o ganlyniad i secwestru carbon coed o fewn yr ystâd yn cael ei nodi fel rhan o'r adroddiad cyfrifo carbon blynyddol.
- 5.4.4 Pan fydd man gwyrdd ar gyfer staff, ymwelwyr neu grwpiau cymunedol yn cael ei greu, bydd unrhyw seddi'n dod o ffynonellau cynaliadwy a chymdeithasol.
- 5.4.5 Y defnydd o blaladdwyr a chwynladdwyr; mae'r Gwasanaeth eisoes yn gofyn i gontractwyr sicrhau bod y defnydd o'r sylweddau hyn yn gymesur, nad yw'r cemegion hyn yn cael eu rhoi ar blanhigion gwlyb na phan fydd hi'n gaddo glaw. Mae'n gofyn hefyd fod sbwriel yn cael ei waredu cyn chwistrellu a bod giardiaid cymeradwy ar offer er mwyn atal drifft chwistrellu.
- 5.4.6 Oherwydd eu natur fiogronnol a'r graddau uchel o ecowenwyn, bydd y Gwasanaeth yn dod â'r defnydd o ewynnau diffodd tân *fluorosurfactant* (C6 a C8) cadwyn hir i ben ac yn gwaredu ei stociau presennol yn unol â chanllawiau'r gwneuthurwr. Mae'r ewynnau hyn i gael eu disodli gan opsiynau eraill di-fflorin.

- 5.4.7 Mae gan y Gwasanaeth swyddog arweiniol tanau gwyllt penodol, sy'n ymgynghori â pherchnogion tir gan gynnwys ffermwyr ac awdurdodau lleol, a phartner awdurdodau megis Cyfoeth Naturiol Cymru a Heddlu Gogledd Cymru i helpu i leihau difrifoldeb a nifer y tanau gwyllt yn ardal y Gwasanaeth, gan warchod cynefinoedd mawr a gwerthfawr. Mae gwaith partneriaeth gyda ffermwyr yn arbennig o werthfawr gan fod llawer o danau gwyllt y mae'r Gwasanaeth yn delio â nhw yn dechrau fel gwaith llosgi dan reolaeth gan dirfeddianwyr. Mae'r gwaith hwn yn cynnwys addysgu gofynion y Cod Llosgi Grug a Glaswellt i Gymru 2008, gan gynnwys y gofyniad i baratoi Cynllun Llosgi a hysbysu'r Gwasanaeth.
- 5.4.8 Bydd y Gwasanaeth yn parhau â'i waith parhaus yn ymwneud ag Atal Llosgi Bwriadol, er mwyn helpu i ddiogelu cynefinoedd naturiol.

5.5 Amcan 5 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru

“Gwella ein tystiolaeth, dealltwriaeth a monitro.”

- 5.5.1 Mae Rhestr Bioamrywiaeth o ystâd Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru wedi cael ei gynhyrchu, sy'n cynnwys cynlluniau safle, mesuriadau ardaloedd glaswelltog a chynefinoedd ar y safle. Paratowyd log ffotograffig o holl ardaloedd bioamrywiaeth yr ystâd yn 2021.
- 5.5.2 Y flwyddyn waelodlin ar gyfer y Rhestr yw blwyddyn ariannol 2019-20, lle mae safleoedd wedi bod yn ddarostyngedig i'r hen drefn ar gyfer cynnal a chadw tiroedd, cyn y newidiadau a nodir uchod i adlewyrchu ymrwymadau bioamrywiaeth y Gwasanaeth.
- 5.5.3 Mae'r Rhestr yn cael ei diweddarau bob blwyddyn, gan adlewyrchu prosiectau a wneir ym mhob safle a gwaith pellach sydd ei angen.
- 5.5.4 Mae pob rhestr, data a gwybodaeth ar gael i'r Ganolfan Cofnodion Amgylchedd Lleol (COFNOD), Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru, Swyddogion Bioamrywiaeth Lleol, sefydliadau partner Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru ac unrhyw barffion eraill sydd â diddordeb.

5.6 Amcan 6 Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru

“Rhoi fframwaith llywodraethu ar waith a chefnogi'r gwaith o'i gyflawni.”

- 5.6.1 Gweinyddir y gwaith o gyflwyno camau bioamrywiaeth o ddydd i ddydd ar safleoedd Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru drwy Adran Cadwraeth Amgylcheddol ac Ynni'r Adran Rheoli Cyfleusterau, ar y cyd â'r Rheolwr Amgylchedd a Newid Hinsawdd, gan adrodd i'r Pennaeth Gweithrediadau a'r Prif Swyddog Tân Cynorthwyol sy'n gyfrifol am yr Amgylchedd. Mae'r adroddiadau 'Adroddiad a Chynllun Bioamrywiaeth' a baratoir o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016: Rhan 1 – Adran 6 bob tair blynedd yn cael eu cyflwyno i Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru i'w cymeradwyo cyn eu cyhoeddi.
- 5.6.2 Mae'r Gwasanaeth yn mynd ati yn barhaus i geisio cefnogaeth gan bartner sefydliadau sy'n darparu gwasanaeth i'r cyhoedd a grwpiau bywyd gwyllt lleol er mwyn nodi rhywogaethau mewn safleoedd. Er enghraifft, ar y cyd â'r Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt, agor y tiroedd am y dydd i aelodau'r cyhoedd ac arbenigwyr ecolegol i helpu i asesu a chofnodi rhywogaethau ar y safle; gan gofnodi'r canlyniadau gyda COFNOD.